

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za družbene vede*

AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO KOT MEHANIZEM INTEGRACIJE V EU

IZR. PROF. DR. TOMAŽ DEŽELAN, *JEAN MONNET CHAIR*

“VRNITEV DRŽAVLJANA” – ZAKAJ SPLOH OŽIVITI RAZPRAVO O DRŽAVLJANSTVU?

1. kriza države blaginje (dvom v veljavnost socialnega državljanstva)
2. padec vzhodnega bloka/ tranzicija v demokracijo/ vzpon nacionalističnih gibanj — etnična, kulturna ali narodna (samo)zavest
3. intenzivnost in obseg človeških migracij
4. globalna zavest o človekovih pravicah
5. vprašanje veljavnosti nacionalne države
6. vsesplošna apatija elektorata
7. demokratična legitimnost političnih struktur
8. kriza vrlin

MOZAIK DEFINICIJ GLEDE NA ZNANSTVENO DISCIPLINO/IDEOLOŠKI TOK

pravno pomensko področje

politološko pomensko področje

sociološko pomensko področje

ad: liberalna opredelitev, pravno pozitivistična opredelitev,
komunitarna opredelitev...

PRAVNO OPREDELJEVANJE

osnovano okoli rigidne dihotomije državljan — tujec (ni vmesnih kategorij)

poudarek na pravnem statusu

popolnoma formalistična konstrukcija — kompatibilnost z večino režimov neodvisno od demokratične narave in ustavnega okvirja

pravni racionalizem, ki temelji na zanesljivosti prava in izključuje arbitrarnost ter pojav “mejnih” primerov

v pogojih intenzivnih migracij (ob prisotnosti nacionalizma, populizma, šovinizma itn.) je togost pravnega modela “recept za kaos” (Bauboeck, 1997)

PRAVNA DEFINICIJA DRŽAVLJANSTVA

“Državljanstvo pomeni pravno vez med posameznikom in državo... ;”

(Evropska konvencija o državljanstvu Sveta Evrope, 2.a člen)

“Državljanstvo predstavlja pravni odnos med fizično osebo in suvereno državo, na osnovi katerega ima ta oseba določene obveznosti na eni strani, na drugi pa pravice...”

(Bavcon et al., 1987: 58)

POLITOLOŠKO OPREDELJEVANJE

osnovano okoli dihotomije suveren — subjekt

aktivni značaj članstva v politični skupnosti

poudarek na politični skupnosti/identiteti (kot primarni)

sodelovanje pri oblikovanju kolektivne (avto)determinacije (neposredne ali posredne — politično predstavništvo)

vprašanje družbene pogodbe ter legitimnosti skupnih odločitev

osredotočenost okoli aktivnega (javnega) aspekta državljanstva (sodelovanje pri odločanju o skupnih zadevah)

PRIMER POLITOLOŠKE DEFINICIJE

Državljanstvo je status članstva v politični skupnosti, ki vsebuje skupek pravic, dolžnosti in zavez, ter hkrati implicira enakost, avtonomijo, participacijo in svobodo. *(Faulks, 2000)*

SOCIOLOŠKO OPREDELJEVANJE

fleksibilnost osnovne dihotomije državljan — marginalizirani posameznik

poudarek na izključenosti posameznikov/skupin iz družbe (na podlagi civilnih, političnih, socialnih ali participativnih kategorij pravic) — družbena identiteta

instrumenti vmesnih stopenj med popolno integracijo v skupnost ter popolno izključenostjo iz nje

družbena kohezija kot eden temeljnih fenomenov (npr. Marshall)

PRIMER SOCIOLOŠKE DEFINICIJE

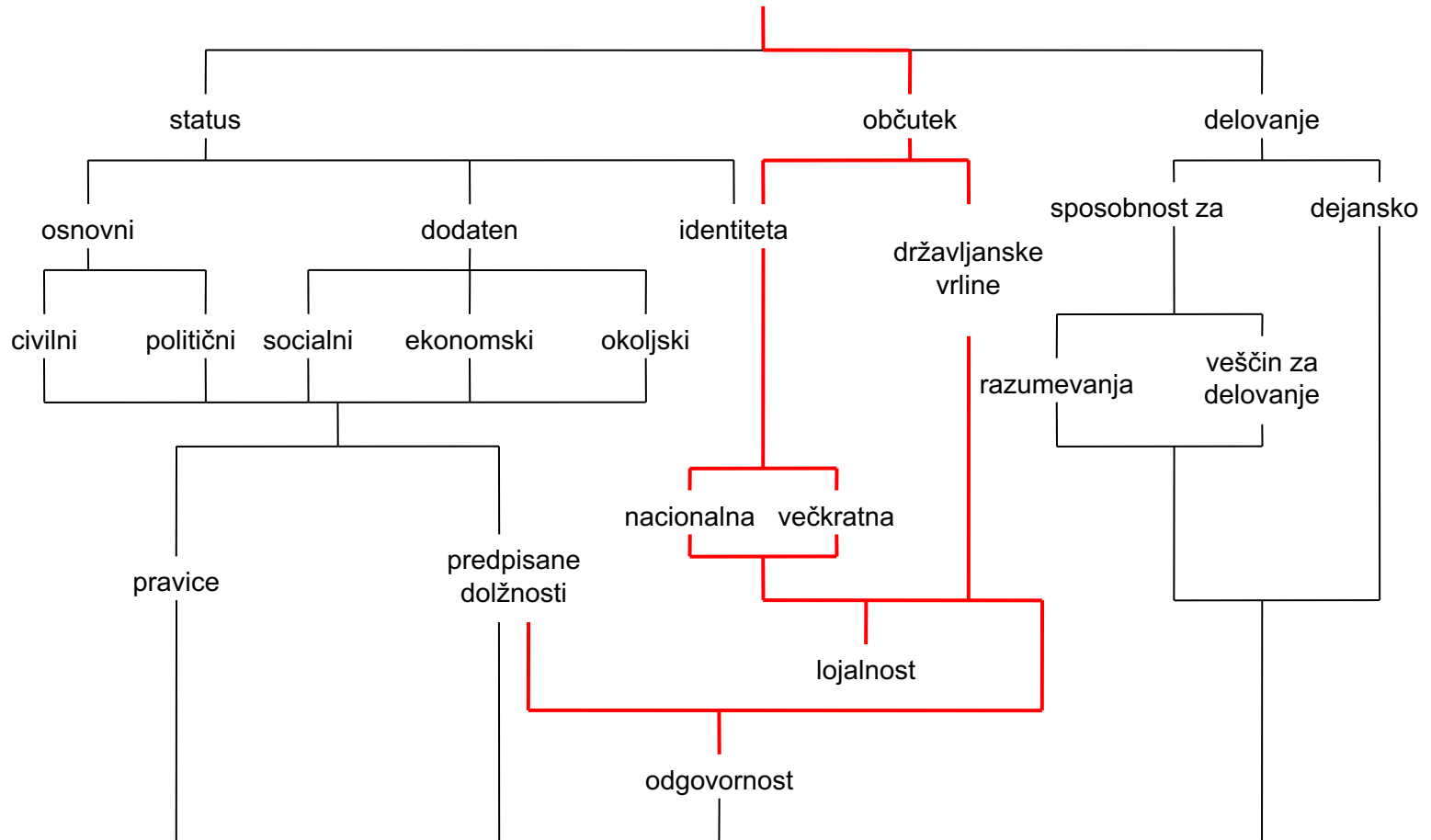
“Državljanstvo je skupek praks (pravnih, političnih, ekonomskih in kulturnih), ki definirajo posameznika kot kompetentnega člana družbe in posledično oblikujejo tudi pretok resursov do posameznikov in družbenih skupin.” (*Turner, 1993: 2*)

GLOBINA DRŽAVLJANSTVA PO POSAMEZNIH TOKOVIH (BAUBOECK, 1998)

	GLOBINA DRŽAVLJANSTVA		
<i>dimenzije</i>	<i>plitko</i> <i>pravni pozitivizem,</i> <i>liberalna tradicija</i>	<i>državljansko rep.</i> <i>tradicija</i>	<i>poglobljeno</i> <i>nacionalizem,</i> <i>komunitarizem</i>
<i>članstvo</i>	<i>pravni status</i>	<i>politična identiteta</i>	<i>kulturna identiteta</i>
<i>pravice/dolžnosti</i>	<i>negativne svoboščine</i>	<i>pravice kot dolžnosti</i>	<i>moralne dolžnosti</i>
<i>praksa</i>	<i>pasivno državljanstvo</i>	<i>državljanske vrline</i>	<i>herojske vrline</i>

CELOSTNI POGLED NA DRŽAVLJANSTVO

Koncept državljanstva

Državljanstvo kot družbeno-politična identiteta (širše definiranje državljanstva)

SISTEM	zemlja/teritorij	oseba	koncept
	<i>odnos posameznika do/ navezanost na</i>		
<i>fevdalni</i>	osnova za razmerje	recipročne vezi	
<i>monarhični</i>		lojalnost	
<i>tiranski</i>		osredotočenost na / ljubezen do tirana	religija/ideologija
<i>narodni</i>	“teritorij” naroda		Idealizacija naroda (družbene skupine)
<i>državljanski</i>			država//sistema

PRIMER: EVROPSKA UNIJA

intenzivni integracijski procesi na gospodarskem področju

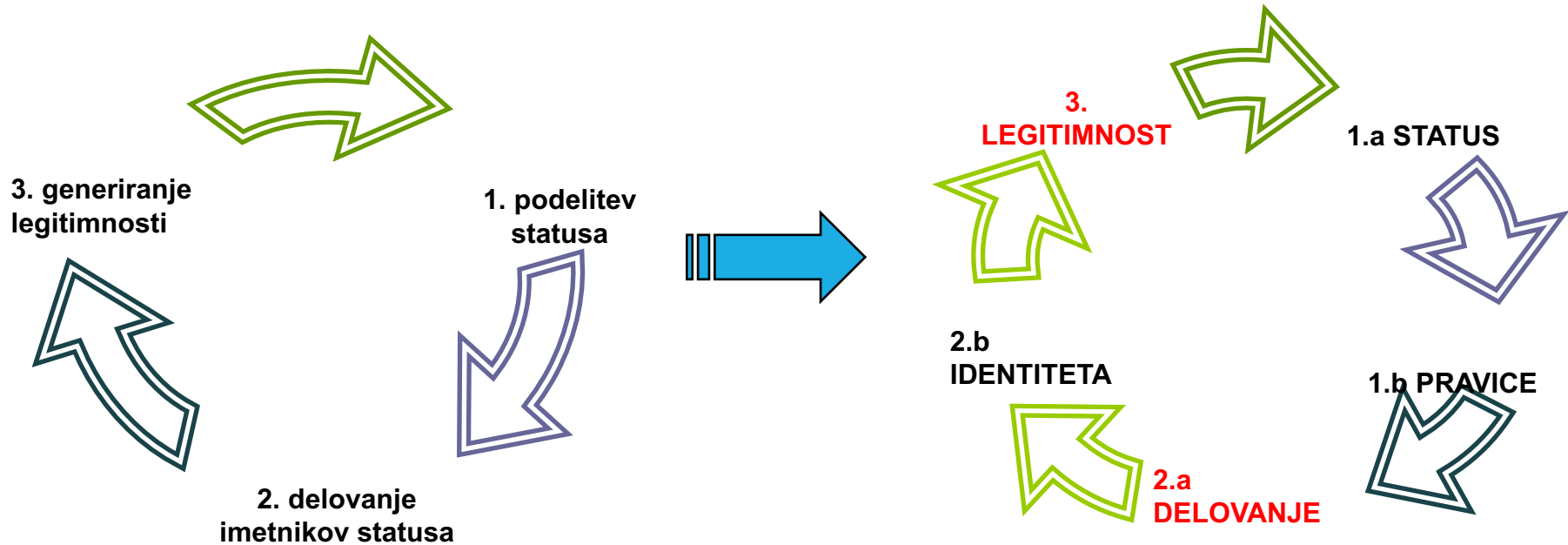
potreba po legitimaciji “projekta” EU

izgradnja politične skupnosti kot protiutež ekonomskemu povezovanju (učinkovitost vs. demokratičnost) — problem demokratičnega primanjkljaja

želja po formiranju skupne evropske identitete ter oblikovanju evropske politične skupnosti

eden temeljnih receptov: uvedba državljanstva EU

DRŽAVLJANSTVO V KONTEKSTU DELOVANJA POLITIČNE SKUPNOSTI

POGODBE O DELOVANJU EVROPSKE UNIJE
DRUGI DEL
NEDISKRIMINACIJA IN DRŽAVLJANSTVO UNIJE

Člen 20 (prejšnji člen 17 PES)

1. S Pogodbama se uvede državljanstvo Unije. Državljanji Unije so vse osebe z državljanstvom ene od držav članic. Državljanstvo Unije se doda nacionalnemu državljanstvu in ga ne nadomesti.

POGODBE O DELOVANJU EVROPSKE UNIJE
DRUGI DEL
NEDISKRIMINACIJA IN DRŽAVLJANSTVO UNIJE

Člen 20 (prejšnji člen 17 PES)

2. Državljeni Unije imajo pravice in dolžnosti, določene v Pogodbah. Med drugim imajo:

- (a) pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic;
- (b) pravico voliti in biti voljen na volitvah v Evropski parlament in na občinskih volitvah v državi članici, kjer prebivajo, pod enakimi pogoji kot državljani te države;
- (c) pravico na ozemlju tretje države, kjer država članica, katere državljani so, nima predstavništva, do zaščite diplomatskih in konzularnih organov katere koli države članice pod enakimi pogoji, kakršni veljajo za državljane te države;
- (d) pravico naslavljati peticije na Evropski parlament in obrniti se na evropskega varuha človekovih pravic kot tudi na institucije in posvetovalne organe Unije v katerem koli jeziku Pogodb in prejeti odgovor v istem jeziku.

Člen 24 (prejšnji člen 21 PES)

Evropski parlament in Svet z uredbami, sprejetimi po rednem zakonodajnem postopku, določita postopke in pogoje za vložitev državljanske pobude v smislu člena 11 Pogodbe o Evropski uniji, vključno z najmanjšim številom držav članic, iz katerih so ti državljani.

*(Evropska državljanska pobuda je **poziv Evropski komisiji, naj predlaga zakonodajo** na področju politike, ki je v pristojnosti EU. Državljansko pobudo mora podpreti vsaj en milijon državljanov EU iz vsaj **sedmih od 28 držav članic.**)*

OPREDELITEV DRŽAVLJANSTVA EU

Specifično razmerje med posameznikom in nadnacionalno organizacijo – Unijo. Razmerje je specifično, ker ne vsebuje konvencionalne vzajemnosti pravic in obveznosti med posameznikom in Unijo (Debelak in Mesojedec Pervinšek, 2003: 59).

DRŽAVLJANSTVO EU

1. pravica prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic (C)
 2. aktivna in pasivna volilna pravica na lokalnih volitvah in na volitvah v EP (P)
 3. pravica do zaščite diplomatskih ali konzularnih organov katerekoli države članice v tretjih državah (C)
 4. pravica naslovitve peticije na EP (P)
 5. pravica do pritožbe pri varuhu človekovih pravic (C)
 6. (*z Amsterdamsko pogodbo*) pravica državljana EU, da naslavlja in se obrne na katerokoli institucijo ali organ EU v enem izmed uradnih jezikov in v tem jeziku prejme tudi odgovor (C)
- ad. (*v drugih poglavjih*) pravica do informiranosti (dostop do dokumentov institucij EU) (P)
- ad. socialne pravice/pravice delavcev iz pravic “prostega pretoka” in izgradnje notranjega trga
- ad. prepoved diskriminacije na temelju državljanstva (12. člen PES)
- ad. evropska državljanska pobuda

PRIMER: EVROPSKA UNIJA

DILEME:

1. vpeljava od zgoraj (pasivnost)
2. okrnjenost pravic, odsotnost dolžnosti
3. komplementarnost — problem izgradnje evropske identite/demosa
4. pomanjkljiva implementacija — onemogočeno delovanje — problem generiranja legitimnosti

TEMELJNI MEHANIZEM SPODBUJANJA

1. vzgoja v evropsko državljanstvo
2. učenje skozi prakso
3. pomembnejša vloga državljanov

PRIMER KOMPLEMENTARNEGA UČNEGA PRIPOMOČKA [HTTP://CIVICT.EU/MOODLE/](http://civict.eu/moodle/)

The screenshot shows the Moodle interface for civict.eu. The browser address bar displays the URL <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/021/68/PDF/G1702168.pdf?OpenElement>. The Moodle header includes the language 'Slovenščina (sl)' and a login link 'Niste prijavljeni. (Prijava)'. The main content area is titled 'Predmeti na voljo' and lists several courses:

- DV_teme Kurikularne teme s področja državljanske vzgoje** by Miha Zimsek
- DKE 7 Teme s področja državljanske in domovinske vzgoje ter etike za 7. razred** by Miha Zimsek
- DKE 8 Teme s področja državljanske in domovinske vzgoje ter etike za 8. razred**
- DK_OS Teme s področja državljanske kulture za osnovno šolo**
- DK_SS Teme s področja državljanske kulture za srednjo šolo**

The sidebar on the left contains the Erasmus+ logo and several menu sections:

- GLAVNI MENI**: Novice spletnega mesta
- KATEGORIJE PREDMETOV**: Predmeti državljanske vzgoje, OŠ: Državljanstva in domovinske vzgoje ter etika za 7. razred, OŠ: Državljanstva in domovinske vzgoje ter etika za 8. razred, OŠ: Državljanstva kultura (izbirni predmet), SS: Državljanstva kultura (obvezne izbirne vsebine), Ostale teme s področja državljanske in domovinske vzgoje ter etike, Mladinske organizacije, CASEU, Vsi predmeti ...
- NAVIGACIJA**: Domov, Novice spletnega mesta, Predmeti
- IZBRANE TEME IZ DRŽAVLJANSKE VZGOJE**

On the right side, there are three widgets:

- Program Vseživljenjsko učenje**: Logo of the University of Ljubljana Faculty of Arts.
- KOLENDAR**: A calendar for April 2017.
- FACEBOOK**: A Facebook feed showing a post from Civict.eu dated 13. april ob 15:34.